

О.Д. КУЗНЕЦОВА,
д.філол.наук, проф.,
зав.кафедри ЖЗМК
Національного університету
«Львівська політехніка»

НЕПРЯМА ГЕНДЕРНА ДИСКРИМІНАЦІЯ У ГАЗЕТИ «СПОРТИВКА»

Україна, обравши європейський вектор демократичного розвитку, все ще перебуває на етапі становлення гендерного права, хоча міжнародні документи багатьох міжнародних організацій, зокрема ООН, Ради Європи, чинні в Україні. Одними із важливих завдань журналістів є забезпечення рівномірного висвітлення у пресі спортивних досягнень жінок і чоловіків у спорті, правдивого відтворення участі в різних видах спорту жінок і чоловіків у ЗМІ.

Мета дослідження: вкорінення усіх форм дискримінації за ознакою статі в спортивній журналістиці як порушення прав людини.

Завдання дослідження: виявити наскільки газетне загальноукраїнське видання «Спортивка» дотримується гендерного балансу в журналістських матеріалах, чи наявні гендерні стереотипи та сексистський контент в його матеріалах.

Предметом дослідження була гендерна дискримінація в контенті загальноукраїнської газети «Спортивка» за перший квартал 2019 р.

В аспекті входження України в європейський простір, поінформованості про створення гендерно-збалансованого суспільства, покращення становища спортсменок, щоб вони отримували рівну вигоду з чоловіками для реалізації своїх спортивних талантів та дотримання чинного міжнародного законодавства: «Конвенції про дискримінацію у сфері праці і занять» (ратифікована Україною 04.08.1961 р.), Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права (ратифікована Україною 12.11.1973 р.), «Конвенції Генеральної Асамблеї ООН про ліквідацію дискримінації щодо жінок» (1979 р.), «Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок» (ратифікована Україною 12.03.1981 р.), Конвенції про захист прав і основних свобод людини, (ратифікована Україною 17.07.1997р.).

Гострою проблемою є механізми реалізації в мас-медіа негативного впливу на рівність чоловіків і жінок за вище зазначеними, ратифікованими Україною міжнародними документів. Зважаючи на те, що завдання української преси великою мірою сприяти поінформованості соціуму, рівню розвитку гендерної культури, рівності прав обох статей, реалізації державної гендерної політики та усуненню дисбалансу між висвітленням досягнень і упущень в спорті жінок і чоловіків, розвінчувати міфи у контексті гендерної рівності, зокрема, що питаннями гендерної рівності займаються феміністки.

Світовий гендерний рух представлений незалежно від приналежності до тієї чи іншої статі. Питання гендерної рівності, орієнтоване на всіх людей, стосується всіх сфер суспільства, й зокрема, спорту й журналістики.

Проведено окреме дослідження стану дотримання гендерної рівності у загальноукраїнському газетному виданні «Спортивка» за перший квартал 2019 року показало гендерну нерівність висвітлення участі жінок у спорті. Дослідження гендерної рівності у спортивній пресі України ще не були предметом наукового вивчення журналістикознавцями, а газета «Спортивка» -- об'єктом аналізу гендерних проблем у ЗМІ, що свідчить про новизну предмету й об'єкту дослідження.

Поняття «дискримінація жінок» у спортивній пресі означає кількісний, якісний (контекстуальний) дисбаланс висвітлення спорту за ознаками статей в текстовому і фотозображувальному контенті.

Окрім міжнародних конвенцій правовий захист рівності висвітлення статей у ЗМІ забезпечує також національне законодавство і першу чергу Конституція України, Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 8 вересня 2005 року No 2866-IV, який набув чинності з 1 січня 2006 р.

І хоча міжнародне, національне українське законодавство можна охарактеризувати як гендерно-нейтральне щодо гендерної рівності, щодо спорту, спортивної журналістики воно не повною мірою захищає рівні права статей та їх висвітлення щодо спорту в пресі, не попереджає виникнення гендерно-дискримінаційних проблем.

Відповідно до міжнародних конвенцій, чинних законів України має бути відтворене в матеріалах преси паритетне або квотне представництво жінок і чоловіків, що є не лише ознакою демократичності, а й сприяє підвищенню іміджу нашої держави, рейтингу України щодо рівності, зокрема в мас-медіа. Це дозволить урахувати реальні практичні потреби спортсменів, інтереси кожної статі, підвищити якість інформування.

В українському суспільстві століттями закладалися і закріплювалися стереотипи ставлення до жінки, незалежно в якій вона галузі себе реалізує, як людини нижчої за статусом від чоловіка.

Непряма гендерна дискримінація жінок-спортсменок у спортивній пресі за ознакою статі – нерівні можливості для реалізації прав жінок на оприлюднення їх спортивних досягнень – очевидна і промовиста. Жінки-спортсменки на авторитетних міжнародних змаганнях завойовують більше нагород, ніж чоловіки, але потрапляють на перші сторінки газети «Спортивка» рідко. За перший квартал 2019 року фото спортсменок на першій сторінці було двічі: чемпіонку світу з шахів Марії Музичук та з тенісу Еліни Світоліної.

Про спортсменок інформативні матеріали подають переважно в середині або в кінці газети, на 11,12,13,14 сторінках. Кожний номер має від 1 до 3 невеликих матеріалів про спортсменок, часто з фото, що розповідають про їх спортивні досягнення. Як показало дослідження, на сторінках «Спортивки» жінки обмежені у представленні всіх видів спорту, в яких вони мають досягнення.

Зазначені проблеми щодо висвітлення спортсменок у спортивній газеті тою чи іншою мірою пов'язані зі ставленням до жінки, як до людини «другого сорту». Найчастіше в газеті спортсменок звинувачують у негараздах, хоча вони є жертвами суспільних проблем. Так, у № 15 Чемпіонку світу з тенісу Еліну Світоліну управлінець від спорту звинувачує у відмові виступати за національну збірну, непрямо аргументуючи її вчинок несвідомістю, невдячністю.

Спортивні журналісти мають бути об'єктивними, розуміти причини і наслідки висловлювань керівників спорту, чесно пояснювати їх читацькій аудиторії, а не показувати як принижують жінок-чемпіонку, спортсменок, які принесли славу Україні. Солідарність журналістів явно проглядає й пояснює, чому автор не шукав і не пояснив читачам у своєму матеріалі справжні соціальні причини проблеми: низька оплата спортивних перемог у міжнародних змаганнях.

Звісно самим журналістам, спортсменам соціальних, законодавчих причин гендерної нерівності не усунути, але пояснити право спортсменки як людини самій вибирати: брати участь чи не брати в тих чи інших міжнародних турнірах. Наразі таке демократичне сприйняття жінок-спортсменок, які мають право вибору, чого не було в радянські часи, відсутнє на сторінках «Спортивки».

EU Council Directive 97\80\ЕС Про застосування принципу рівного ставлення до чоловіків та жінок щодо доступу до зайнятості, професійного навчання та кар'єри, і умов праці Ст. 2. 1. Принцип рівного ставлення означає, що не повинно бути жодної дискримінації за статтю, *прямої чи непрямої*, зокрема щодо шлюбного чи сімейного статусу. До речі, для цієї Директиви застосовують таке визначення – пряма дискримінація: коли ставлення до однієї особи є менш прихильним/вигідним, ніж до іншої у такій же ситуації, на ґрунті статі;– непряма дискримінація: коли явно нейтральне положення, критерії чи практика ставить осіб однієї статі у невідгідне становище порівняно з особами іншої статі, крім випадків, коли це положення, критерії або практики є об'єктивно обґрунтованими законною метою.

Необхідний новий Закон України щодо спортсменів, про їхні особливі права вибору, а також у сфері охорони праці і здоров'я, зважаючи на інтенсивну його втрату під час тренувань, змагань та ризиків спорту.

Для створення гендерно-чутливого медіапростору в Україні, подолання гендерної нерівності ЗМІ, гендерних стереотипів у пресі, необхідно системно й систематично вивчити й усунути упущення для просування найпривабливішого іміджу спортивної України.

Найгрубішим порушенням гендерної рівності є сексизм, реальна дискримінація жінок у «Спортивці», а саме використання привабливості жінок для реклами газети, монтаж фотографій на останній шістнадцятій сторінці (без посилання на джерело запозичення), на яких моделі, родички спортсменів у нижній білизні в еротичних позах, про що, до речі, написано в текстівках з називанням їх імен і прізвищ спортсменів, що є порушенням моральних принципів, правових норм реклами в пресі. До прикладу заголовки таких матеріалів: №6 – «Позбавити сексу Трана», №29 – «Найкращий секс Мілевського».

Стаття 4 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» передбачає обов'язкове проведення гендерно-правової експертизи чинного законодавства та проектів нормативно-правових актів. Постановою Кабінету Міністрів України №504 від 12 квітня 2006 р. «Про проведення гендерно-правової експертизи» встановлено, що така експертиза проводиться як складова частина правової. Таким чином, юридична гендерно-правова експертиза в Україні є і її варто застосовувати щодо ЗМІ.

Пропозиція. Необхідно адаптувати законодавство України, провести гендерно-правову експертизу чинного законодавства щодо спорту і журналістики відповідно до нових реалій, зокрема законів: «Основи законодавства України про охорону здоров'я», «Про оплату праці» та «Про пенсії за особливі заслуги перед Україною», «Про рекламу» та інших.